

**Biuro
Krajowej Rady
Radiofonii i Telewizji**

**Departament
Programowy**

**ANALIZA
BIURA KRRiT**

**Ocena oferty programowej adresowanej
przez nadawców do dzieci i młodzieży
(na podstawie monitoringu programów
telewizyjnych naziemnych, nadanych w okresie
29 września – 5 października 2008 roku)**

Monitoring przeprowadzono w celu dokonania oceny oferty kierowanej przez największych polskich nadawców telewizyjnych do dzieci i młodzieży. Audycje poddano ocenie ilościowej i jakościowej. Szczególnie istotne było określenie czy oferta ta zaspakaja potrzeby poznawcze dzieci i młodzieży z różnych grup wiekowych, czy emitowane audycje posiadają walory wychowawcze, edukacyjne, czy promują pozytywne wartości i wzory zachowań, czy też zapewniają jedynie rozrywkę. Celem monitoringu było również sprawdzenie, czy nadawcy przestrzegają art. 18 ustawy o radiofonii i telewizji oraz rozporządzenia KRRiT, tj. czy emitowane przez nich audycje nie zagrażają prawidłowemu rozwojowi małoletnich, są prawidłowo oznakowane i nie naruszają zasady pory chronionej.

Monitoringiem objęto te audycje, które nadawcy sami określili i nadesłali jako przeznaczone dla dzieci i młodzieży. Pochodziły one z 2 programów telewizji publicznej (TVP1, TVP2) oraz 3 programów koncesjonowanych (POLSAT, TV4, PULS). Monitoringiem objęty miał być również program TVN ale nadawca przekazał informację, że w okresie 29.09 – 5.10 nie emitował audycji dla dzieci i młodzieży.

Łącznie poddano analizie 63 tytuły (103 wydania) audycji adresowanych do dzieci i młodzieży. Były to: seriale, filmy animowane, filmy rodzinne, audycje rozrywkowe, edukacyjne, sportowe, muzyczne. Część filmów animowanych nadawana była w ramach tzw. *wieczorynek* – audycji przeznaczonych dla najmłodszych dzieci (TVP 1).

Charakterystyka oferty programowej adresowanej do dzieci i młodzieży

Najbogatszą i najbardziej różnorodną ofertę programową przeznaczoną dla dzieci i młodzieży posiadała w w/w okresie **TVP1**. Młody widz mógł wybierać spośród 36 audycji, codziennie mając do wyboru od 4 do 6 pozycji, co stanowiło od ok. 1,5 do ok. 3,5 godziny dziennie. Ilościowo oferta jest więc bogata. Dwie audycje miały kwalifikację „od lat 12”: *Atlantis High* i *Raj*, sześć „od lat 7”: *Baranek Shaun*, *High School Musical*, *Legenda Nezha*, *Hannah Montana*, *Owocowe ludki*, *Siódme niebo*. Pozostałe, tj. 28 audycji wyemitowano z oznakowaniem „bez ograniczeń wiekowych”. Należy tu zaznaczyć, że stosowane przez nadawcę oznakowanie nie odzwierciedla rzeczywistej struktury wiekowej oferty programowej. System oznakowań służy informowaniu o ewentualnym zagrożeniu danej audycji, co nie zawsze jest jednoznaczne z przeznaczeniem dla danej kategorii wiekowej. Do czynienia mamy z taką sytuacją, np. w filmie *High School Musical*, nadane treści nie zagrażają 7-latkom (dlatego kwalifikacja nadawcy jest prawidłowa), jednak fabuła filmu, poruszane problemy relacji rówieśniczych, rodzących się sympatii i antypatii, rywalizacji, spełniania swoich marzeń bardziej dotyczy starszych dzieci, jest bliższa ich fazie rozwojowej, ich problemom. Podobnie rzecz ma się z serialem *Hannah Montana* czy *Siódme niebo*.

Najwięcej audycji wyemitowano w ramach oferty przeznaczonej dla najmłodszych widzów (oznakowanie „bez ograniczeń wiekowych”). Były to w większości bajki animowane ale też audycje edukacyjne jak: *Domisie*, *Jedynkowe przedszkole*, *Budzik*, *Klub Przyjaciół Myszki Miki*, *Moliki książkowe*, *Ziarno*. Na szczególne wyróżnienie zasługują audycje: *Domisie*, *Jedynkowe przedszkole* i *Budzik* ze względu na swoje walory edukacyjne. Należy podkreślić, że ten rodzaj audycji obecny był wyłącznie w TVP1.

Formuła *Jedynkowego przedszkola* pozwala dzieciom w wieku przedszkolnym poszerzać swoją wiedzę. Audycja ma ściśle określoną strukturę, zgodną z psychologicznymi

regułami skutecznego uczenia się, a mianowicie początek audycji jest nawiązaniem do tego co dziecko już z reguły wie, w rozwinięciu prezentuje się dzieciom nowe wiadomości, które mogą połączyć z już posiadaną wiedzą. Na koniec natomiast następuje podsumowanie odcinka, co strukturalizuje informacje i pozwala na trwałe zapamiętywanie. Cały odcinek jest zbudowany wokół jakiegoś kluczowego tematu (np. jesień, psy). Mały widz ogląda więc bardzo dobrze skonstruowany program edukacyjny, może wykonywać wszystkie czynności, które robią dzieci w studio, a na koniec odcinka prowadzący zapowiada jakie materiały należy przygotować na następne spotkanie. Edukacja odbywa się więc w sposób interaktywny i zintegrowany, co zwiększa skuteczność uczenia się. Oprócz edukacji są też elementy zabaw ruchowych i plastycznych. Wszystko nawiązuje do komputera tzn. osoby prowadzące są stylizowane na części komputerowe, mamy więc tutaj Mysz, Piksela, Spację, Kartę Graficzną itp., a dzieci przenoszą się w różne miejsca za pomocą klikania myszką. Jest to więc nawiązanie do czegoś co współczesne dzieci dobrze znają i lubią a także podkreśla edukacyjne walory posługiwania się komputerem.

Audycja pt. *Domisie* jest również niezwykle wartościowa. Edukacja dotyczy tu głównie relacji społecznych, zachowania, stosunku do siebie i świata. Jest więc bardziej wychowawcza. Każdy odcinek poruszał inny problem z dziedziny życia społecznego. W jednym bohaterowie upierali się żeby robić wszystko samemu i nie chcieli nikogo prosić o pomoc. Okazało się, że przez to wiele rzeczy im nie wychodzi, denerwują się z tego powodu i nie mogą osiągnąć tego co chcą. W końcu, kiedy zaczynają prosić innych o pomoc, okazuje się, że warto korzystać z ich pomocy, bo każdy jest dobry w czymś innym, a to co dla jednego trudne, drugi zrobi błyskawicznie i z przyjemnością. W drugim odcinku bohaterowie, albo z lenistwa albo braku czasu, przestają sprzątać. Rośnie więc liczba czynności, które należy wykonać a nikomu się nie chce. W końcu doświadczają jak miło jest kiedy ktoś niepostrzeżenie zrobi coś za nas i postanawiają wyręczać innych, pomagać im niezauważalnie. Dzieci uczą się dzięki temu, że pomaganie innym jest przyjemne samo w sobie, że radości może dostarczać obserwowanie czyjegoś zaskoczenia i wdzięczności, nawet jeżeli ta wdzięczność nie jest kierowana bezpośrednio do nas. Po prostu, przyjemnie jest sprawiać innym bezinteresownie radość. *Domisie* są więc audycją, która uczy dzieci pozytywnych wartości i zachowań (np. pomagania innym, życzliwości, skromności) właściwych relacji z innymi ludźmi, pomaga obalać fałszywe przekonania, które mogą funkcjonować w świadomości małego człowieka.

Z kolei audycja *Budzik* jest jakby połączeniem funkcji dwóch wyżej opisanych. Zawiera zarówno elementy mające służyć poszerzaniu wiedzy młodego widza jak i jego

społecznej czy emocjonalnej edukacji – tak można wnioskować na podstawie monitorowanego odcinka. Składał się on z kilku, dość luźno powiązanych elementów. Np. praca plastyczna i piosenka dotyczyła dzików, rozmowa z panią Kasią - jeży, wyprawa Budzika - szczeniaków w schronisku i obowiązków związanych z posiadaniem psa, krótka bajeczka – jajka, które szukało mamy, a problemy Budzika - tęsknoty za panią Ewą. Jak widać, w tej audycji (w przeciwieństwie do *Jedynkowego przedszkola*), brak jest motywu przewodniego wiążącego poszczególne elementy. Audycja posiada walory edukacyjne, dzieci dostają szereg ciekawych informacji choć jej konstrukcja, z punktu widzenia psychologii uczenia się, jest mniej doskonała niż np. *Jedynkowego przedszkola*.

Na uwagę zasługuje również audycja pt. *Klub Przyjaciół Myszki Miki*, która ma strukturę bardzo podobną do *Jedynkowego przedszkola*. Również tutaj odcinek ma przewodni motyw, cała akcja zbudowana jest wokół jednego zadania. W monitorowanym odcinku chodziło o to, żeby odnieść pisklaka do mamy. W związku z tym, dzieci dowiedziały się gdzie mieszka pisklak, co to jest las, co może ptaszek zjeść, czym go ogrzać, liczyły ile razy zaćwierkał. Odcinek kończyło podsumowanie, w którym odnoszono się do wszystkich problemów podejmowanych w audycji. Mamy więc kolejną audycję, która w sposób zintegrowany i interaktywny uczy dzieci.

Ciekawą pozycją są *Moliki książkowe*. Audycja promuje czytelnictwo wśród najmłodszych, jak również pokazuje książki jako coś cennego, co może być przedmiotem chęci posiadania, ponieważ Moliki marzą o zdobyciu danej książki. W ramach promocji książek omawiana jest też ich treść, w monitorowanym odcinku dotyczyło to legendarnego skarbu Inków, przez co dzieci poznają historię i legendy dotyczące innych kultur. Audycję wyemitowano z oznakowaniem „bez ograniczeń wiekowych”, co jest prawidłowe, choć jej zawartość jest bardziej odpowiednia dla widza starszego, tj. między 7-12 rokiem życia.

Audycja *Ziarno* promuje chrześcijańskie wartości oraz wprowadza dzieci w świat wiary katolickiej. Monitorowany odcinek dotyczył świętego Franciszka i pochwały ubóstwa. Przedstawiał historię świętego, a przy okazji nawiązywał do możliwości pomagania ubogim w dzisiejszych czasach. W audycji uczestniczyły dzieci, które odgrywały sceny z życia świętego, a osobą prowadzącą była starsza pani, która kojarzy się z babcią i jest to pozytywne nawiązanie do mądrości osób starszych, które mogą być skarbnicą wiedzy i autorytetem.

Wszystkie pozostałe audycje w kategorii dla widzów najmłodszych były to bajki animowane. Niektóre z nich emitowano w paśmie wieczornym jako *Wieczorynki*. Część z nich wydaje się służyć wyłącznie rozrywce, bo trudno dopatrzeć się w nich jakiegoś głębszego przesłania, walorów edukacyjnych czy wychowawczych.

Wśród bajek, które zasadniczo niczego nie wnoszą w rozwój dzieci wymienić należy: dwie Wieczorynki: *Myszka Miki i przyjaciele*, *Garfield i przyjaciele*, oraz bajkę *Andzia*. Kwalifikacja tych bajek, w świetle wytycznych zawartych w rozporządzeniu KRRiT, wydaje się prawidłowa, niemniej jednak ich treść jest absolutnie bezwartościowa dla dzieci. Na przykład w bajce *Garfield i przyjaciele*, główny bohater, straszny obżarciuch i leń, nie wyciąga kompletnie żadnych wniosków ze swojego zachowania, a tym samym w bajce nie ma żadnego morału czy przesłania. Zostaje on ostrzeżony, że jak nie przestanie się objadać, to będzie miał koszmary senne. Garfield lekceważy ostrzeżenie i oczywiście ma koszmarne sny. Po obudzeniu obiecuje sobie głodówkę. Niestety, jak tylko Garfield widzi lasagne, zapomina o negatywnych konsekwencjach swojego obżarstwa i złożonej sobie obietnicy. Z kolei w bajce *Myszka Miki i przyjaciele*, Goofie zostaje sam w domu z dzieckiem i okazuje się, że kompletnie nie radzi sobie z podstawowymi zadaniami: wycieraniem kurzu, prasowaniem, zmywaniem naczyń, pilnowaniem dziecka, które pod jego okiem demoluje dom. A na koniec nie potrafi przyznać się do porażki i utrzymuje, że świetnie sobie radził i prowadzenie domu jest banalnie proste. Jest też pokazane, jak z kolei jego żona, nie potrafi prowadzić samochodu i jeździ po trawniku i drzewach. Bajka utrwała tylko funkcjonujące stereotypy, niczego nie wnosi, choć nie szkodzi. Jaki jest jednak sens emitowania takich bajek?

Zdecydowana większość bajek jest jednak wartościowa. Pokazują pozytywną wizję świata, mają łagodny klimat, uczą szacunku dla innych ludzi, dla pracy, pokazują, że ludzie są bardzo różni ale każdy ma w sobie coś wyjątkowego. Nie warto jest rywalizować i sprzeczać się kto jest najlepszy, bo każdy jest najlepszy w jakiejś dziedzinie. Warto pokonywać swoje uprzedzenia, ważne jest posiadanie przyjaciół na których zawsze można liczyć. Pokazują również, że nie opłaca się kłamać czy oszukiwać, obrażać się na innych, zazdrościć innym dóbr materialnych. Pokazują osoby dorosłe jako godne zaufania, mądre i dobre. Jak również zachęcają do poznawania świata, który pełny jest ciekawych stworzeń. Jedna z bajek pokazywała jak trudnym doświadczeniem dla dziecka jest zostawienie go przez rodziców, nawet na jeden dzień, pod opieką innych osób. Nawet jeżeli są to znane i lubiane osoby. Poruszała więc problem tęsknoty za rodzicami. Jest to problem na pewno bardzo bliski dzieciom, a bajka mogła pomóc im w poradzeniu sobie z nim, bo, jak mówi bajka, to szczęście mieć bliskich, za którymi można tęsknić. Inna bajka pokazywała, że „czasami odwaga polega na zachowaniu rozsądku”, co też jest niezwykle wartościowym przekazem, jeszcze inna, że są miejsca w których dzieciom bawić się nie wolno i w tej kwestii należy słuchać dorosłych. Wiele z nich pokazywało, że współpracując w grupie można dużo zyskać. Czasami zdarza się popełnić błąd, zachować się niewłaściwie ale ważniejsze jest, czy stara się

to naprawić. Wśród bajek niezwykle wartościowych wymienić należy: *Bob Budowniczy*, *10 przykazań – opowieści dla dzieci*, *Krówka Mu-Mu*, *Małgosia i buciki*, *Skarby Małgosi*, *Pani Pająkowa i jej przyjaciele ze Słonecznej Doliny*, *Strażak Sam*, *Tata Lew*, *Kubusiowe opowieści*, *Nurkuj Olly*, *Rodzina Rabatków*, *Truskawkowe Ciastko*.

Następną grupą audycji, jeżeli chodzi o ilość, będą te przeznaczone dla dzieci między 7 a 12 rokiem życia, w tym oznakowane jako dozwolone „od lat 7”: *Baranek Shaun*, *Legenda Nezha*, *Owocowe ludki*, *High School Musical*, *Hannah Montana*, *Siódme niebo*, oraz „bez ograniczeń wiekowych”: *Moliki książkowe*, *Ziarno*, *Teleranek*, *Anass*, *W-skersi*.

Bajki: *Baranek Shaun*, *Legenda Nezha*, *Owocowe ludki* zostały prawidłowo zakwalifikowane. Są to bajki z morałem, które pokazują, że niewłaściwe zachowanie i złośliwość nie popłaca, że dobro zawsze zwycięża, a złe zachowanie obraca się przeciwko jego autorowi.

Opisane wyżej *Moliki książkowe*, oznakowano „bez ograniczeń wiekowych”, choć treść audycji była bardziej atrakcyjna dla dzieci od lat 7. Dopiero bowiem w tym wieku, dziecko czyta już samodzielnie, sięga po książki inne niż bajki. Podobnie jest z oznakowaniem audycji *Ziarno* („bez ograniczeń wiekowych”), choć ta może być równie atrakcyjna zarówno dla dzieci do lat 7 jak i 12, w dużej mierze zależy to od indywidualnej sytuacji dziecka, wychowania, obecności wiary w danym domu.

Anass, to historia chłopca, który w wieku 5 lat zaczął grać w piłkę nożną. Był w tym tak dobry, że dostał kontrakt w znanym klubie piłkarskim. Jest to audycja, która może zachęcać do realizowania własnych pasji, przykład pozytywnego sposobu spędzania czasu wolnego oraz tego, jak pasja może stać się elementem codziennego życia. Pokazuje również, że realizowanie marzeń wymaga dużego wysiłku, dyscypliny, samozaparcia.

Teleranek („bez ograniczeń wiekowych”), ze względu na treść, również jest raczej przeznaczony dla widzów od 7 roku życia. W monitorowanym odcinku mowa była o oszczędzaniu, pokazano umiejętności Straży Bankowej oraz relację z dnia otwartego NBP (historia złotówki, wybijanie monet). Rozmowę z Wojciechem Fibakiem o inwestowaniu w dzieła sztuki oraz członkiem zespołu hip-hopowego. Prezentowano nową grę komputerową oraz wypowiedzi dzieci nt. psów: co nam dają, czego od nas wymagają.

Z kolei audycje *High School Musical*, *Hannah Montana* czy *Siódme niebo*, choć wyemitowane z prawidłowym oznakowaniem „od lat 7”, nie zawierały treści szkodliwych dla rozwoju małoletnich, to jednak z racji fabuły, poruszanych problemów bliższe wydają się być dzieciom nieco starszym. *High School Musical* przedstawia życie szkolne nastolatków, intrygi koleżanki mającej zawyżone mniemanie o sobie, rodzącą się sympatię dwójki

bohaterów, spełnianie swoich marzeń i trudną drogę do ich spełnienia, działania przyjaciół, którzy w dobrej wierze stają na drodze do ich realizacji, ale naprawiają swój błąd. *Hannah Montana* z kolei, to serial komediowy, ukazujący relacje rówieśnicze w szkolnej klasie, pełne rywalizacji, podstępów, intryg, obrażania innych, choć ukazane jest to w zabawnej formie. Wszystkie te złośliwe zachowania wobec innych w konsekwencji zostają ukarane przez różne zbiegi okoliczności. Serial *Siódme niebo*, to bardzo ciepły obraz rodziny pastora, który jak wszyscy rodzice ma wiele problemów wychowawczych ze swoimi dziećmi. Jednak wszystko udaje im się przetrwać i przekuć na wartościowe doświadczenia dzięki miłości panującej w tej rodzinie, życzliwości i szacunkowi dla drugiego człowieka. Są tu bardzo pozytywnie ukazane relacje rodzinne, zarówno między rodzicami a dziećmi jak i między rodzeństwem. Wszyscy się o siebie troszczą, dbają. Akceptują też siebie takimi jakimi są, a potępiane są zachowania a nie osoby. Jednak problemy pojawiające się w tej rodzinie dotyczą dzieci w starszym wieku szkolnym, czy nawet dzieci już dorosłych dlatego ta pozycja na pewno będzie bardziej atrakcyjna dla małoletnich od 12 roku życia.

Podobnie sytuacja wygląda jeżeli chodzi o audycję *W-skersi*. Oznakowanie „bez ograniczeń wiekowych” jest prawidłowe, ponieważ nie ma tu treści zagrażających małoletnim, jednak tematyka audycji trafiać może raczej do osób powyżej 12 roku życia, oraz specyficznej grupy osób w niemal każdym wieku. Jest to bowiem audycja poświęcona osobom niepełnosprawnym, które znajdują tu ciekawe i przydatne dla siebie informacje. Dla osób zdrowych może być również interesująca i wartościowa, ponieważ przybliży, pomaga lepiej rozumieć problemy związane z niepełnosprawnością, prezentuje pozytywny obraz osoby niepełnosprawnej, która może być aktywna i osiągnąć w życiu sukces i być wzorem do naśladowania. W monitorowanej audycji były m.in. informacje o paraolimpiadzie w Pekinie, gdzie Polscy zawodnicy zdobyli aż 30 medali; o Fundacji Aktywnej Rehabilitacji, która wspiera uprawianie sportu wśród niepełnosprawnych osób oraz prowadzi akcję „Pierwszy wózek”.

Niemal tak samo liczna jest oferta skierowana do dzieci między 12-16 rokiem życia. Dla tej kategorii wiekowej, z oznakowaniem „od lat 12”, wyemitowano audycje: *Atlantis Hihg* i *Raj*, choć zaliczyć tu należałoby również opisane powyżej audycje: *High School Musical*, *Hannah Montana*, *Siódme niebo*, *Anass* i *W-skersi*.

Na wyróżnienie zasługuje audycja pt. *Raj*. Pokazano w niej współpracę Szkoły Podstawowej z Uniwersytetem III Wieku. Seniorzy chodzą do szkół czytać dzieciom, a dzieci uczą seniorów obsługi komputera. Zawijają się między nimi cenne relacje, dzieci zwierzają się seniorom ze swoich problemów, szukają u nich rady i wsparcia. Zaprezentowano też

postać organizatora wycieczek survivalowych dla starszej młodzieży i pokazano relację z jednej z nich. Zachęcano do brania udziału w takich inicjatywach, jak również do prezentowania własnych (o których chętnie zrobią materiał). Bardzo ciekawa audycja, prezentująca pozytywne wzorce, pomysły na ciekawe spędzanie czasu, zachęcająca do wysiłku i konstruktywnych aktywności. Natomiast serial *Atlantis High* i *Hannah Montana* wydają się służyć wyłącznie rozrywce.

Niezwykle uboga jest niestety oferta, która mogłaby być interesująca dla młodzieży powyżej 16 roku życia. Właściwie poza audycją *Raj*, która może być dla nich inspiracją i źródłem informacji o ciekawych inicjatywach i sposobach spędzania wolnego czasu oraz serialem *Siódme niebo*, z którego mogą czerpać wskazówki i wzorce dotyczące życia rodzinnego czy audycją *W-skiersi* przybliżającą im problemy ich niepełnosprawnych kolegów, budującą ich pozytywny obraz, nie znajdują dla siebie żadnych propozycji.

TV4, Puls i POLSAT pod względem ilościowym mają zbliżoną ofertę programową.

TV4 wyemitowała 10 różnych audycji (26 wydań) z oznakowaniem „od lat 12”. Wszystkie zostały prawidłowo oznakowane. Ich emisja miała miejsce w różne dni tygodnia, a tym samym w programie codziennie nadawano jakąś audycję przeznaczoną dla małoletnich. Nadane audycje rzeczywiście interesujące dla małoletnich od 12 roku życia to: *Muzyczne listy* (5 wydań), *GramTV* (2 wydania), *Nieposkromiona Australia* czy filmy *Młody* i *Ania z Zielonego Wzgórza* (2 odcinki). *Nieposkromiona Australia*, odkrywa przed widzami tajemnice świata zwierząt, specyfikę życia stada wielbłądów, wychowawcze działania kangurzyca wobec młodego kangura czy konieczność opieki matki nad małym nietoperzem, który bez tej opieki nie ma szans na przeżycie. Jest to wiedza, którą trudno zdobyć w inny sposób (poza książkowym). Film *Młody* również był niezwykle wartościowy dla młodego widza, doskonale wpisywał się w specyfikę jego fazy rozwojowej. Pokazywał, że młody człowiek może mieć marzenia, które nie zawsze podobają się rodzicom, często staje więc przed dylematem czy walczyć o to czego się pragnie czy też poddać się woli rodziców, jak z nimi rozmawiać, jak przekonać gdy nie mają racji. Kluczem do wszystkiego okazuje się „dobre serce”; trzeba być dobrym człowiekiem i kochać to co się robi, wtedy większość przeciwności okazuje się możliwymi do pokonania.

O wartości filmu *Ania z Zielonego Wzgórza* wiemy chyba wszyscy. Piękna historia dziewczynki-sieroty, która swym optymizmem i dobrocią zjednuje serca, nawet te najtwardsze. Film pokazuje również, że ciężką pracą można osiągnąć wszystko, że warto

uczyć się by zmienić trudne dzieciństwo w godną dorosłość; że każdy błąd można naprawić, ważne jest mówienie prawdy, cenna przyjaźń a miłość subtelna.

Z kolei *Muzyczne listy* i *GramTV* to audycje, które na pewno zainteresują młodego widza ponieważ muzyka i gry komputerowe to bardzo ważne elementy ich życia. Nie są to audycje, które uczą czy wychowują, kształtują młodego człowieka, pomagają mu w radzeniu sobie z problemami charakterystycznymi w ich wieku, ale pozwalają młodzieży być na bieżąco z nowościami muzycznymi czy grami komputerowymi.

Z kolei audycje: *Melrose Place* (5 wydań), *Galileo* (4 wydania), *Kinomaniak* (3 wydania), *cruZer-Sport:eX* (2 wydania), choć oznakowane jako dozwolone „od lat 12”, co jest prawidłowe z punktu widzenia potencjalnych zagrożeń, wydają się być bardziej atrakcyjne dla młodzieży od 16 roku życia niż 12-15-latków. Przykładowo *Kinomaniak*, audycja prezentująca i oceniająca nowości filmowe, zasadniczo poświęcona była filmom przeznaczonym dla dorosłych, lub starszej młodzieży (od 16 roku życia). Wśród kilkunastu omawianych filmów, w ramach trzech wyemitowanych odcinków tylko dwa były przeznaczone dla widzów młodszych.

Z kolei magazyn *cruZer-Sport:Ex*, dotyczył sportów ekstremalnych, relacji z imprez, wywiadów z zawodnikami, prezentacji akcesoriów. Sporty ekstremalne są niebezpieczne ale jednocześnie bardzo widowiskowe, dlatego możliwe jest, że audycję z zainteresowaniem obejrzy widz nawet 12-letni, jako ciekawostkę. Jednak większą popularnością cieszy się ta dziedzina wśród starszej młodzieży. Choćby z tego powodu, że mogą czynnie ją uprawiać, jeździć na zawody, imprezy sportowe itp.

Serial *Melrose Place*, opowiadający o życiu grupy młodych, ale już dorosłych, mieszkańców pewnego bloku, przyjaźniących się ze sobą, mierzących się z problemami w pracy, w rodzinie, w związkach również bardziej trafia do starszej młodzieży, która powoli tworzy sobie wizję własnej dorosłości, snuje plany na przyszłość, wyobraża sobie jak to będzie po ukończeniu szkoły, kiedy zaczną się usamodzielniać, z jakimi przeszkodami mogą się spotkać, z czym będą musieli się zmierzyć. W tym kontekście może on być dla nich atrakcyjny, choć nie dotyczy bezpośrednio życia i problemów młodzieży a raczej młodych, samodzielnych, czasami już po przejściach ludzi. Natomiast audycja *Galileo* jest dość uniwersalna, w zależności od zawartości danego odcinka, może być wartościowa zarówno dla 12 jak i 16-latka czy osoby dorosłej. *Galileo* to seria reportaży poświęconych różnym ciekawostkom. W monitorowanych odcinkach mowa była m.in. o różnych technikach masażu, technicznych możliwościach telefonów komórkowych (np. można kogoś

podsluchiwać albo śledzić za pomocą telefonu), o tym, czy człowiek jest dobrym przewodnikiem prądu, historii nakryć głowy (moda, funkcje, znaczenie), tatuażach itd.

Natomiast dziwi wybór audycji *Miles Davis – Miles Electric*, jako, zdaniem nadawcy, przeznaczonej dla dzieci i młodzieży. To film o Milesie Davisie, jego miłości do muzyki, geniuszu, jego życiu prywatnym itd., oznakowany „od lat 12”. Kwalifikacja jest prawidłowa i być może film zaciekałby młodego widza, ale nadawca wyemitował go o godzinie 4.15, co wyklucza małoletnich jako odbiorców audycji.

W programie **POLSAT** w sobotni i niedzielny poranek, wyemitowano 8 audycji (11 odcinków) przeznaczonych dla dzieci i młodzieży. Siedem audycji oznakowano jako dozwolone „od lat 7”, a jedną „bez ograniczeń wiekowych”.

Pozytywny wydźwięk miała tylko jedna audycja – *Przygody w siodle* (2 odcinki). Serial opowiada o przygodach grupy przyjaciółek, które łączy miłość do koni i szkółka jeździecka. Są bardzo życzliwe i miłe, są dla siebie wsparciem w trudnych sytuacjach. Muszą sobie radzić z wredną koleżanką, która jest materialistką, wywyższa się i nikogo nie szanuje. Wygłasza „mądrości” typu, tylko jak ma się pieniądze jest się kimś. Dziewczynki starają się z nią rozmawiać, wyprowadzać ją z błędu, są dla niej miłe pomimo, że ona nie odpłaca im tym samym. Postawa bohaterek pokazuje, że można być dobrym, miłym, szanować innych bez względu na okoliczności. Jest też w serialu pokazana wielka miłość do zwierząt. Bohaterki mają oparcie w osobach dorosłych.

Z kolei audycja *Hugo*, jest atrakcyjna dla młodych widzów, choć trudno ją oceniać w kategoriach wartości. Jest to bowiem audycja, w trakcie której widzowie dzwonią do studia i grają na antenie w grę komputerową. Mogą wygrać atrakcyjne nagrody, lub w razie porażki, nagrody pocieszenia. Oznakowano ją „bez ograniczeń wiekowych”. Jest to prawidłowe, bo prezentowane gry są przeznaczone dla najmłodszych dzieci (na antenie grają kilkulatkowie). Audycja nie ma walorów edukacyjnych czy wychowawczych ale jest na pewno adekwatną dla najmłodszych rozrywką, dużo bardziej wartościową niż niczego nie wnoszące kreskówki, emitowane przez POLSAT. Do tych kreskówek zaliczyć należy: *Kapitan Flamingo* (2 odcinki), *Yin Yang Yo!* (2 odcinki), *Szalony Jack pirat*, *Miejskie szkodniki*. Są one zupełnie bezwartościowe. Nawet jeżeli bohaterowie walczą ze złem, zasadniczo są pozytywni, to te pozytywy gubią się w gąszczu akcji, lub zostają zdevaluowane przez samego bohatera, który np. jest niezadowolony z tego, że musi komuś pomóc, bo miał inne plany na ten moment, chociaż w końcu pomaga i odkłada na bok własne zajęcia, to pozostaje wrażenie, że jest to jednak dla niego kłopot. Albo inny bohater, mimo, że ponosi negatywne konsekwencje za

swoje niewłaściwe zachowanie czy egoizm, to i tak nie wyciąga żadnych wniosków z tego i się nie zmienia. Pozostaje egoistyczny, dalej oszukuje.

Jeden z odcinków serialu animowanego *Yin Yang Yo!*, jest naszpikowany negatywnymi faktami oraz obraźliwymi stwierdzeniami, jakimi obrzucają się bohaterowie (w tym rodzeństwo): „wstrętne bachory”, „matolku”, „bezmózgowie”, „mój głupi brat”, „te okulary robią z ciebie idiotę”, „zamknij się idiotko”, „nikt oprócz mnie nie ma prawa obrażać mojej siostry”, powinien więc zostać zakwalifikowany jako dozwolony „od lat 12”. Wynika to z faktu, że małoletni poniżej lat 12 zachowują się na wzór tego co widzą m.in. w mediach, naśladują fikcyjnych bohaterów bezkrytycznie, są podatni na wpływy także fikcyjnych bohaterów. Sposób wyrażania się bohaterów zdecydowanie nie zasługuje na naśladowanie, a niestety istnieje zagrożenie, że tak się właśnie stanie. Dodatkowo, jest tu przyzwolenie na obrażanie się wzajemne rodzeństwa, pokazanie tego jako swego rodzaju normę, wręcz prawo.

Dwa seriale: *Monster Warriors* i *Power Ranger*, oznakowano „od lat 7”. Oba ukazują walkę dobra ze złem, jednak w nieco inny sposób. W *Monster Warriors* dobrymi bohaterami są nastolatki, którzy bronią miasta przed zniszczeniem. Zostało ono bowiem zaatakowane przez ogromne żaby, będące wytworem fanatycznego i złego profesora. Próbuje odkryć kto stoi za inwazją i ratować miasto. Współpracują m.in. z burmistrzem. Nie wiadomo jak zakończy się inwazja, ponieważ ciąg dalszy poznamy dopiero za tydzień. W serialu *Power Ranger* dobrzy bohaterowie również walczą ze złem. Niemal cały odcinek składał się ze scen walk, dialogów było bardzo mało. Trudno było się zorientować, kto, z kim i dlaczego walczy, ponieważ bohaterowie, nie wiadomo dlaczego, w jednej chwili zmieniali swój wygląd. Ataki pojawiały się znikąd, niespodziewanie, np. w trakcie rozmowy. Walczący byli niezwykle zaciekli w boju, co sprawiało wrażenie jakby motywowała nimi nie tylko chęć obrony dobra ale i wściekłość, jakieś trudne do określenia niskie pobudki. Co i rusz padali rażeni magicznymi ciosami, ich twarze wykrzywiały grymasy bólu, kopali się, walczyli na miecze. Co chwilę zmieniała się sceneria, bohaterowie przenosili się w przestrzeni. Wszystko to sprawiało wrażenie chaosu, wymagało pełnej koncentracji, trzymało w napięciu. Odcinek ten powinien być zakwalifikowany jako dozwolony „od lat 12”, ponieważ zawierał nagromadzenie negatywnych zdarzeń, pełen był walk, świat przedstawiony był przerażający i pełen zagrożeń. Nigdy nie było wiadomo czy i kiedy nastąpi atak, ani czy bohater przeżyje (jeden z nich znika w podziemiach i nie wiadomo czy przeżył). Cały odcinek był jedną wielką walką. Zdecydowanie mogło to zagrozić małoletnim poniżej 12 roku życia, mogło wywołać lęk i poczucie zagrożenia.

W programie **Puls** nadano 7 różnych audycji dla małoletnich (23 odcinki). Przez cały tydzień młodzi widzowie mogli znaleźć w programie audycje przeznaczone dla siebie.

Z oznakowaniem „bez ograniczeń wiekowych” wyemitowano: *Flinstonowie* (12 odcinków), *Klub@*; „od lat 7”: *Nie jesteś mądrzejszy od 5-klasisty* (5 odcinków), *Asterix i Obelix: misja Kleopatry* oraz z oznakowaniem „od lat 12”: *Dzieci z Einstein High*, *Dinotopia* (2 odcinki), *B.A.R.Z.*

W kategorii dla najmłodszych widzów nadano serial *Flinstonowie*. Opowiada on o zabawnych perypetiach jaskiniowców. Pełni funkcje wyłącznie rozrywkową, ponieważ można się pośmiać, ale trudno się od bohaterów nauczyć czegoś konstruktywnego. Generalnie mogą go oglądać dzieci najmłodsze, ale zawartość niektórych odcinków wymaga kwalifikacji „od lat 7”. To co może bawić starsze dzieci, dla małego dziecka, poniżej 7 lat, może być niezrozumiałe. Małe złośliwości przyjaciół wobec siebie, przewracanie kolegi, podkładanie nogi, krzykliwość, podstępność i niecne fortele, przepychanki, spory między bohaterami. Nieprawidłową kwalifikację mają trzy odcinki serii: *Dobrze być kowbojem*, *Astronauwci*, *Detektywi*. Bohaterowie skaczą po sobie, strzelają do siebie, biją się po głowach, rzucają kamieniami, jeden drugiego próbuje utopić, ze złości uderza pięścią w stół. Zwracają się do siebie w sposób obraźliwy, wielokrotnie padają wyzwiska: „stara ropucho”, „sflaczały tłuścioch”, „dureń”, „ćwok”, „fajerzy”, „zamknij się”, „głupi”, „tępak”. Najmłodsze dzieci chętnie naśladują fikcyjnych bohaterów, dlatego nie należy dostarczać im złych wzorców. Mylą fikcję z rzeczywistością, a ukazane w bajce niewłaściwe zachowania mogą wpłynąć na dzieci negatywnie, np. prowadzić do zubożenia na cierpienia innych, złego traktowania ludzi). Humorystyczna konwencja bajki może jedynie pogłębić przekonanie wśród dzieci, że niewłaściwe zachowania są zabawne.

Audycja *Klub @*, choć oznakowana „bez ograniczeń wiekowych” (kwalifikacja prawidłowa), z racji poruszanej tematyki, jest za trudna dla dzieci przedszkolnych. Dlatego za grupę docelową uznać należy dzieci od 7 roku życia (może być też atrakcyjna dla 12-15-latków). Audycja ma charakter edukacyjno-rozrywkowy. Dzieci poznają Katechizm Kościoła Katolickiego i odkrywają chrześcijańskie korzenie Europy. Ksiądz prowadzący program jest niezwykle sympatyczny, w prosty i ciekawy sposób wyjaśnia prawdy wiary, odkrywa tajniki katechizmu i Biblii. Padają ważne dla rozwoju duchowości pytania i rady: co to jest katechizm, należy cieszyć się życiem, spostrzegać dobro wokół siebie, odkrywać wszystkie swoje talenty, odkrywać tajemnice życia i jego sens, nie marnować życia. W audycji aktywnie uczestniczą dzieci. Wspólnie malują, śpiewają, mówią jak rozumieją różne sformułowania

biblijne. Audycja niesie dużo pozytywnych wzorców, skłania do refleksji, jest ciekawie i barwnie zrealizowana.

Inną audycją przeznaczoną dla dzieci od 7 roku życia jest teleturniej *Czy jesteś mądrzejszy od piątoklasisty*. Jest to audycja o zdecydowanie edukacyjnym charakterze. Może być interesująca dla dzieci i młodzieży z różnych grup wiekowych, jest ciekawym sprawdzianem wiedzy również dla dorosłych. Audycja może sprawdzać, poszerzać lub porządkować wiedzę z różnych dziedzin w zakresie szkoły podstawowej. Dużym walorem jest więc jej wymiar edukacyjny. Prowadząca audycję wciela się w rolę miłej, chwilami dowcipnej, wymagającej, aczkolwiek tolerancyjnej nauczycielki. Reguły teleturnieju zakładają współpracę dzieci z dorosłymi, niejednokrotnie to dzieci występują w roli ekspertów czy doradców. To równie ważny walor audycji, bo pokazuje, że możliwe jest porozumienie dorosły-dziecko, a posłuchanie „młodszego” bywa uzasadnione, bo oni też mogą mieć rację.

Film *Asterix i Obelix: misja Kleopatra*, został prawidłowo zakwalifikowany, aczkolwiek poza rozrywką trudno dostrzec dodatkowe atuty tej propozycji dla dzieci 7-letnich. Choć już nieco starszy widz zapewne doceni świetną obsadę, znakomity dubbing. Film jest zabawny, lekki i bardzo śmieszny. Ma dużo energii i rozmachu, dużo się w nim dzieje, dekoracje są wystawne. Cięte, błyskotliwe dialogi, odrobina absurdu, inteligentne poczucie humoru i dużo zdrowego dystansu. Zabawne i wymowne są choćby imiona bohaterów np. Marnypopis, Numerobis, Krótkopis.

Dla małoletnich od lat 12 przewidziano trzy audycje: *B.A.R.Z.*, *Dinotopia* i *Dzieci z Einstein High*. W serialu sensacyjnym *B.A.R.Z.*, kilku nastolatków bawi się w detektywów, pomaga uwolnić niewinną osobę i odnaleźć sprawcę przestępstwa. Ich pasją jest rozwiązywanie zagadek kryminalnych. Kiedy sytuacja robi się niebezpieczna, dzieciom pomaga emerytowany detektyw. Z kolei serial przygodowy *Dinotopia* to historia dwóch braci, którzy trafiają do tajemniczej krainy - Dinotopii, o której czas zapomniał. Ewolucja poszła w niej inną drogą niż na całym świecie. Dinozaury nie wyginęły, tylko ciągle się rozwijały, aż do form rozumnych. Razem z ludźmi dinozaury tworzą żyjące w pokoju społeczeństwo, żyją w symbiozie, dbają o siebie, pracują razem. Sceneria jest baśniowa, historie kończą się morałem. W Dinotopii chłopcy mogą uczyć się odpowiedzialności, przyjaźni, pomagania innym, postaw pozbawionych egoizmu, mogą naprawiać własne błędy, dostrzegają co naprawdę się liczy: przyjaźń, odpowiedzialność, pomaganie. Poprzez przygody chłopców, młodzi widzowie mogą uczyć się pozytywnych wartości.

Dzieci z Einstein High to serial o życiu nastolatków, opowiada o relacjach między młodymi ludźmi (w wieku 12 – 16 lat) a dorosłymi, nauczycielami pracującymi w szkole, w ich rodzinach. Serial jest na tyle aktualny i w tak dużym stopniu dotyczy życia nastolatków, że może nawet pomóc młodym ludziom w podjęciu ważnych decyzji i rozwiązywaniu realnych problemów, które pojawiają się w ich życiu. W monitorowanym odcinku zwycięża klasowa solidarność, nie zaś podstępne intrygi. Powyższe audycje, zapewniając więc młodemu widzowi rozrywkę, jednocześnie, choć może nie w ogromnym stopniu, mogą pełnić rolę wychowawczą, pomagać młodemu człowiekowi w radzeniu sobie z problemami tego wieku, przypominać o tym co w życiu ważne, trochę ukierunkowywać, radzić.

W programie TVP 2 nadano w monitorowanym okresie najmniej pozycji programu przeznaczonych dla małoletnich – 2 audycje (7 wydań). Należy jednak podkreślić, że były to bardzo wartościowe audycje: cykl *Globert przedstawia Niezwykły świat natury* (2 wydania) oraz *Przygody Goździka Ogrodnika* (5 odcinków). Audycje wyemitowano w dni powszednie. W weekend niestety w programie nie było ofert dla młodych widzów. Szur Globert zapoznaje młodego widza ze światem natury. Jest to audycja przyrodnicza, ewidentnie skonstruowana z myślą o dzieciach, ponieważ wplecione są w nią animacje, fikcyjni bohaterowie wprowadzają widza w akcję, zapowiadają co nastąpi, rozmawiają ze sobą po angielsku (towarzyszą temu napisy w języku angielskim). Mówią prostym, zrozumiałym dla dzieci językiem. Dzieci w ciekawej formie poznają życie egzotycznych zwierząt (rekiny, delfiny, pekari, papugi, dzikie konie z Afryki, dziecięcy z Kalifornii) ale i ciekawych ludzi, np. osoby pracujące z rekinami i delfinami, fotografa specjalizującego się w zdjęciach zwierząt żyjących w dżungli. Audycja poszerzająca wiedzę dzieci o otaczającym nas świecie, dostosowana do ich możliwości poznawczych, skonstruowana w bardzo atrakcyjny sposób.

Z kolei bajka animowana, o przygodach Goździka Ogrodnika jest ogromnie wychowawcza. Jej klimat jest niezwykle łagodny, akcja postępuje w stosownym tempie, każdy odcinek czegoś uczy dziecko, jest przykładem właściwych zachowań, koryguje te niewłaściwe. Dziecko nie jest bombardowane szybko zmieniającą się akcją, scenerią czy niepotrzebnymi bodźcami. I tak, z kolejnych odcinków bajki, dziecko uczy się, że nie należy oszukiwać i wykorzystywać innych, bo prędzej czy później takie zachowanie zostanie odkryte i ukarane, że należy słuchać się wzajemnie i współpracować, bo inaczej można popaść w tarapaty. Zachłanność i egoizm nie popłacają, bo to źle się kończy i najlepiej dla wszystkich gdy się współpracuje, że nocą świat wygląda inaczej i zwykle przedmioty mogą przerażać, ale nadal pozostają zwyczajne (to ważne, bo małe dzieci często miewają nocne

lęki, wynikające z pracującej intensywnie wyobraźni), czy wreszcie, że warto mówić prawdę, bo dzięki niej łatwiej i przyjemniej się żyje.

Podsumowanie

- Oceniając ofertę kierowaną do małoletnich widzów stwierdzić należy, że jest ona bardzo różnorodna. Większość nadanych pozycji to audycje wartościowe dla młodego widza, zawierające jakieś pozytywne przesłanie. Nadawane audycje zarówno poszerzały wiedzę o świecie, wiedzę szkolną jak też wspierały rozwój duchowy i emocjonalny małoletnich. Najmłodszy widzowie z wielu audycji mogli czerpać pozytywne wzorce, uczyć się właściwych postaw i zachowań, korzystać ze wskazówek, jak radzić sobie z charakterystycznymi dla ich wieku trudnościami (np. rozstania z rodzicami, co robić gdy nie jesteśmy dobrzy w jakiejś dziedzinie). Starsi natomiast mogli poszerzać swoją wiedzę, ale też uczyć się sposobów radzenia sobie z problemami dotyczącymi wieku dojrzewania (np. komunikacji z rodzicami, rówieśnikami). Niektóre z audycji dodawały otuchy, pokazywały co w życiu naprawdę się liczy - ważna jest przyjaźń, uczciwość, pracowitość i dążenie do realizacji swoich marzeń, dorośli mogą być ich sprzymierzeńcami i warto się z nimi liczyć i korzystać z ich życiowej mądrości.
- Wśród audycji określonych przez nadawców jako przeznaczone dla dzieci i młodzieży, najwięcej było audycji dla widzów najmłodszych (do 7 roku życia). W ofercie tej widać pewną prawidłowość: audycje dla dzieci młodszych (do 7 roku życia) nadawała głównie telewizja publiczna. Natomiast programy koncesjonowane miały bogatszą ofertę dla dzieci od 12 roku życia. We wszystkich monitorowanych programach najuboższa jest oferta dla starszej młodzieży (od lat 16). W porównaniu z analogicznym monitoringiem prowadzonym w 2006 roku widoczna jest znaczna poprawa, w zakresie jakościowym i ilościowym, oferty adresowanej do małoletnich. Jest ona bogatsza jeżeli chodzi o aspekt ilościowy (we wszystkich programach łącznie o 9 tytułów i aż 40 wydań więcej). W monitorowanym okresie były już obecne w programach audycje przeznaczone dla starszej młodzieży (od lat 16), czego nie było w programach monitorowanych w 2006 roku. Nadal najbogatszą ofertę dla dzieci i młodzieży ma telewizja publiczna.

- Stosowane przez nadawców oznakowanie, z punktu widzenia ochrony małoletnich było z reguły prawidłowe. **Nadane audycje w większości nie zawierały elementów szkodliwych i zagrażających ich rozwojowi.**

Błędne oznakowanie (zaniżoną kwalifikację wiekową) stwierdzono jedynie w kilku przypadkach: 1) w programie POLSAT odcinek serialu animowanego *Yin Yang Yo!* nadany 4 października 2008 r. o godzinie 6.50 oraz serial *Power Ranger*, nadany 5 października 2008 r. o godzinie 7.50 oznakowano jako dozwolone „od lat 7”, a ze względu na swą zawartość, mogącą mieć negatywny wpływ na dzieci 7-letnie, powinny być dozwolone „od lat 12”; 2) w programie Puls, błędnie oznakowano trzy odcinki serialu animowanego *Flinstonowie* (emisja w dniach 29 września o godz. 18.00, 3 października o godz. 14.30 oraz 5 października o 18.30); z oznakowaniem „bez ograniczeń wiekowych”, a powinno być „od lat 7”). W tej sytuacji należy wezwać ww. nadawców do przestrzegania przepisów rozporządzenia KRRiT z 23 czerwca 2005 r. w szczególności załącznika nr 3 oraz bardziej starannego i wnikliwego kwalifikowania audycji do kategorii wiekowych.